

CHO PŌPOAKI K HE NGAAHI MĀTU'Á

'Oku ou tohi atu he 'aho ni ki he ngaahi matu'á, kau tauhi fānaú, pea mo e fānau ako 'i Vikatōliá ke kole ho'omou tokoni ki hono ta'ota'ofi e mafola 'a e kolonavailasí (COVID-19) 'i Vikatōlia ni.

'I he 'amanaki ko ia ke tutuku e kinitakāteni taimi kakatō pea mo e ngaahi akó, 'oku 'ikai totonu ke tau fakasi'isi'i ange 'etau tokanga'i kitautolu pea mo hotau ngaahi fāmilí. Ko e me'a pē 'e taha 'i he vaha'a 'o kitautolu pea mo ha toe liu tu'o ua mai e mahakí 'a ia ko e hā e me'a te tau hoko atu ki aí. Mou kātaki 'o 'alu tokanga holo 'i ha feitu'u pē 'oku mou 'alu ki ai pea mou 'ilo foki hono ngaahi fakatu'utāmakí. Mou lau pē 'oku 'i ai ha fa'ahinga 'oku nau ma'u e vailasí pea ke mou kei tauhi pē 'a e vā mama'o fakaesinó.

'Oku tau lolotonga a'u ki he tokolahi taha kuo ma'u 'e he mahakí 'i he mahina 'e ua kuo 'osí. Ko e ngaahi fakamo'oni he lolotonga ní 'oku pehē ko e tupu e 'alu ki 'olunga e fika 'i Vikatōlia ní na'e makatu'unga ia 'i ha ngaahi fakataha'anga faka-fāmilí pea 'ikai ke nau fai pau e fale'i ke tauhi e vā mama'ó pea mo e haisiní.

Ka e pangó, 'oku tau kei 'i he lolotonga 'o e mahaki faka'auha fakamāmani lahi ko ení pea 'oku kei tu'u lavea ngofua pe 'a e mo'ui 'a e kakaí. 'Ō hangē ko ia kuo tau vakai ki ai 'i māmaní, ko e vailasi ko ení 'oku ne malava ke liliu ha ki'i fika si'isi'i ke lau teau 'i ha ngaahi 'aho si'i pē.

'Oku 'ikai ko e tu'unga eni 'oku tau loto ke tau 'i aí pea kuopau ke tau ngāue fakataha he taimi ni – lolotonga 'oku tau kei malavá.

Ko e me'a ia ne pau ai ke mau fakahoko ha ngaahi fakalelei ki he naahi tu'utu'uní. Ko e tokolahi e kau 'a'ahi 'e lava ke nau 'i ho 'api nofo'angá 'oku holoki ia ki he toko nima. 'I tu'a mavahe mei he 'api nofo'angá, 'e lava ke fakataha fakakulupu e ngaahi fāmilí mo e ngaahi kaungāme'a 'o a'u ki he toko hongofulu.

Ko e anga eni e founa 'e lava ai ke tokoni e mēmipa kotoa 'o e 'apiakó mo e komiunití:

- Tauhi ke hao mo malu lolotonga ho'o feohi 'i he komiunití.
- Tauhi ho'o hao mo malu 'i 'apí. Pea 'oku 'uhinga ia ki ho'o feohi tāfataha pe mo kinautolu 'oku fiema'ú. 'Oua 'e fai ha fu'u fakataha fakafāmilí fakatokolahi pea manatu'i ke tauhi e vā mama'ó pea tauhi mo e haisiní.
- 'Oua 'e vahevahe ha me'atokoni pe me'ainu.
- Kapau 'oku ke ongo'i puke pe ko ha taha pe 'i ho fāmilí 'oku ongo'i puke – nofo 'i 'api. 'Oua e 'alu 'o 'a'ahi ki ho ngaahi kaungāme'a pea mo e fāmilí. 'Oua te ke 'alu 'o malōlō 'eve'eva 'o kapau 'oku ke ongo'i puke pea 'oua te ke 'alu ki he ngāue. 'Oua 'ave ho'o longā'ifānaú ki he senitā 'oku tokanga'i ai kinautolú, kinitakāteni pe 'apiakó 'o kapau 'oku nau puke – nofo 'i 'api.
- Pea kapau 'oku ke ma'u e ngaahi faka'ilonga mahakí, 'alu ke sivi'i koe.

Ko e tokolahi taha e kakai 'o Vikatōliá 'oku nau fai e me'a 'oku totonú, ka ko hono toe ki'i fafangu pē eni kitautolu pea ke 'oua te tau fakafiefiemālie.

‘Oku ‘atautolu kātoa ke tauhi hotau ngaahi kaungāme‘á pea mo hotau ngaahi fāmili ke nau hao mo malu.

Ke ma‘u e ngaahi fakamatala lolotongá pea mo e ngaahi fakamatala fakamuimitaha kau ki he kolonavailasí (COVID-19) ‘a‘ahi ki he [Uepisaiti kau ki he kolonavailasí ‘a e Pule‘anga Vikatōliá](#).

‘O kapau ‘oku ‘i ai ha taha ‘i ho fāmili ‘oku ne ma‘u e ngaahi faka‘ilonga ‘o e kolonavailasí (COVID-19), neongo ‘ene si‘i, ‘oku totonu ke nau nofo pe ‘i ‘api ‘o kumi fale‘i pea fai mo hano sivi‘i. Ko e ngaahi faka‘ilongá ‘oku kau ai e mofi, fakamomoko pe tā pupuha, tale, mamahi e mongá, nounou e mānavá pe fofonu, pē ko e mole e nanamú pē ifó. Ke ma‘u ha fakamatala kau ki he feitu‘u ‘oku fai ai e sivi ‘a‘ahi ki he [peesi ngaluope kau ki he sivi ‘o e kolonavailasí](#).

Kapau ‘oku ke ongo‘i hoha‘a pē ko ha taha ho fāmili kuo ne ma‘u e vailasí pea fiema‘u ha toe fakamatala, kātaki ‘o telefoni ki he fika houa ‘e 24 kau ki he kolonavailasí ‘i he fika hangatonu ko ia ko e 1800 675 398.

Adj Clin Prof Brett Sutton
Victorian Chief Health Officer